

УДК 347.91

Сергій Кравцов,

канд. юрид. наук,
асистент кафедри цивільного процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ОЦІНКА ПИСЬМОВИХ ДОКАЗІВ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУДОВИЙ РОЗГЛЯД

Стаття присвячена дослідженню та оцінці письмових доказів в цивільному процесі. Визначення меж правового регулювання дослідження та оцінки доказів є важливим з огляду на те, що остання є процесом, який відбувається насамперед у свідомості судді, а отже, є внутрішнім процесом, що виключає можливість його детальної законодавчої регламентації, яка притаманна іншим інститутам цивільного процесу.

Ключові слова: дослідження доказів, оцінка доказів, процес доказування, письмові докази.

Постановка проблеми. Судові докази в цивільному процесі займають надзвичайно важливе місце, оскільки без них не відбувається розгляду жодної категорії цивільної справи; їх використання зумовлено необхідністю винести в цивільній справі обґрунтоване судове рішення, де встановлені обставини справи повинні виводитися із досліджених у суді судових доказів. Одним із важливих доказів, який натеper має найбільше поширення, виступають письмові докази, без яких немислима жодна цивільна справа, адже навіть для підтвердження сплати судового збору потрібно подавати письмовий доказ у справу. При цьому сучасні вітчизняні науковці вважають за необхідне розширення видів цивільного судочинства, де поряд із наказним провадженням пропонують запровадити так зване «письмове провадження» [1, с. 5].

Враховуючи наявну тенденцію, яка сформувалася в теорії та практиці цивільного судочинства, важливе значення буде мати аналіз норм права, які націлені на регламентацію дослідження письмових доказів особистого характеру в цивільному процесі, та практики їх застосування. Використання письмових доказів у цивільному процесі було предметом дослідження небагатьох учених. Дослідження судових доказів виступає одним з етапів судового доказування, який передусім оцінці судових доказів, а за своєю суттю дослідження доказів полягає у безпосередньому вилученні суб'єктами доказування доказової інформації із джерел доказування. З метою забезпечення обґрунтованості та законності судового рішення вилучення

доказової інформації взято у суворі процесуальні рамки та відбувається у заздалегідь визначеній послідовності [2, с. 315].

Дотримання вимог процесуального законодавства під час дослідження письмових доказів спрямоване на гарантування отримання якісного доказового матеріалу, на підставі якого не тільки сторони, але й суд може прийти до безпомилкових висновків про існування чи відсутність фактів у справі, з якими норми права пов'язують виникнення, зміну та припинення прав і обов'язків [3, с. 45].

Дослідження доказів як етап процесу доказування, незважаючи на існування численних та самотніх процесуальних дій, які у його межах вчиняються, доволі часто у теорії цивільного процесу ідентифікують із поняттям оцінки доказів [4, с. 240]. А в науці кримінального процесу дослідження доказів часто визначають як елемент їх оцінки [5, с. 75; 6, с. 15]. Окремі науковці, розмежовуючи дослідження та оцінку доказів, багато елементів оцінки доказів (належність, допустимість, достовірність) розцінюють як дослідження доказів із точки зору теорії цивільного процесу [7, с. 234].

Дослідження судового доказу – це його безпосереднє сприйняття, тобто вивчення судом інформації про факти, яка вилучається з доказів [8, с. 106]. Суд та інші суб'єкти доказування не можуть приступити до дослідження доказів, поки вони їх не виявлять та не зберуть. Ось чому етап дослідження доказів настає відразу за етапом збору доказів. Як зазначають науковці, на цьому етапі процесу судового доказування переплітаються

логічні, емпіричні та процесуальні операції [3, с. 45]. Хоча слід зауважити, що весь процес судового доказування характеризується здійсненням розумової та процесуальної діяльності, а тому етап дослідження судових доказів не є винятком.

З метою забезпечення обґрунтованості та законності судового рішення вилучення доказової інформації взято у суворі процесуальні рамки та відбувається у заздалегідь визначеній послідовності. Суворе дотримання процесуальної процедури під час дослідження судових доказів має глибокий сенс: воно покликане гарантувати отримання якісного доказового матеріалу, на підставі якого не тільки сторони, але і суд може дійти безпомилкових висновків про існування чи відсутність фактів у справі, з якими норми права пов'язують виникнення, зміну та припинення прав і обов'язків [3, с. 45].

Згідно з ч. 1 ст. 57 ЦПК України доказами є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи.

Відповідно до ст. 64 ЦПК України письмовими доказами є будь-які документи, акти, довідки, листування службового або особистого характеру або витяги з них, що містять відомості про обставини, які мають значення для справи.

Письмові докази, як правило, подаються в оригіналі. Якщо подано копію письмового доказу, суд за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, має право вимагати подання оригіналу.

Як роз'яснено у п. 28 постанови Пленуму Верховного Суду України від 12 червня 2009 року № 2 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції», якщо під час дослідження письмових доказів особою, яка бере участь у справі, буде подана заява про те, що доданий до справи або поданий іншою особою для ознайомлення документ викликає сумнів із приводу його достовірності або є фальшивим, особа, яка подала цей документ, може відповідно до частини другої статті 185 ЦПК просити суд виключити його з числа доказів і розглядати справу на підставі інших доказів. За відсутності з її боку таких процесуальних дій особа, яка подала заяву, має згідно із загальними правилами доказування (стаття 60 ЦПК) подати відповідні докази, що спростовують значення відомостей оспорюваного документа і могли бути підставою неприйняття його до уваги під час оцінки доказів. У разі необхідності за клопотанням особи, яка зробила таку заяву,

суд відповідно до правил частини четвертої статті 10 ЦПК сприяє їй у збиранні цих доказів (призначає експертизу, витребує інформацію від особи, за іменем якої видано документ, оголошує перерву або відкладає розгляд справи, якщо це потрібно, тощо).

Згідно з ч. 1 та 3 ст. 144 ЦПК України експертиза призначається ухвалою суду, де зазначаються: підстави та строк для проведення експертизи; з яких питань потрібні висновки експертів, ім'я експерта або найменування експертної установи, експертам якої доручається проведення експертизи; об'єкти, які мають бути досліджені; перелік матеріалів, що передаються для дослідження, а також попередження про відповідальність експерта за завідомо неправдивий висновок та за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків.

Визначаючи об'єкти та матеріали, що підлягають направленню на експертизу, суд у разі потреби вирішує питання щодо відібрання відповідних зразків.

Призначення судових експертиз та експертних досліджень судовим експертам державних спеціалізованих науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України та атестованим судовим експертам, які не є працівниками державних спеціалізованих установ (далі – експерти), їхні обов'язки, права та відповідальність, організація проведення експертиз та оформлення їх результатів здійснюються у порядку, визначеному, зокрема, Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженою наказом Міністерства юстиції України № 53/5 від 08 жовтня 1998 року (далі – Інструкція).

Відповідно до п. 1.3 Інструкції підставою для проведення експертиз відповідно до чинного законодавства є процесуальний документ (постанова, ухвала) про призначення експертизи, складений уповноваженою на те особою (органом), або письмове звернення потерпілого чи сторони захисту кримінального провадження (далі – документ про призначення експертизи (залучення експерта)), у якому обов'язково зазначаються реквізити, перелік питань, поставлених експерту, а також об'єкти, що підлягають дослідженню.

Пунктом 3.4 Інструкції передбачено, що вилучення об'єктів, що підлягають дослідженню, та відібрання зразків оформлюються протоколом згідно з вимогами процесуального законодавства. У них, крім загальних реквізитів такого роду документів, зазначається, які саме зразки були вилучені або відібрані, їх кількість, умови відбору або вилучення, а також інші обставини, що

мають значення для вирішення поставлених питань. Протокол підписується всіма особами, які брали участь у вилученні об'єктів, відібранні зразків.

Крім того, порядок підготовки та призначення судових експертиз, зокрема почерково-методичними рекомендаціями з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, що затверджені наказом Міністерства юстиції України № 53/5 від 08 жовтня 1998 року (далі – Рекомендації).

Підпунктом 1.3 Рекомендацій визначено, що для проведення досліджень орган (особа), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), повинен(на) надати експерту вільні, умовно-вільні та експериментальні зразки почерку (цифрових записів, підпису) особи, яка підлягає ідентифікації.

Вільними зразками є рукописні тексти, рукописні записи (буквені та цифрові), підписи, достовірно виконані певною особою до відкриття кримінального провадження, провадження в справах про адміністративні правопорушення, цивільних, адміністративних чи господарських справах і не пов'язані з їх обставинами; умовно-вільними є зразки почерку, виконані певною особою до відкриття провадження у справі, але пов'язані з обставинами цієї справи, або виконані після відкриття провадження у справі, але не у зв'язку з її обставинами; експериментальні зразки почерку – це такі, що виконані за завданням органу (особи), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), у зв'язку з призначенням даної експертизи.

Згідно з пп. 1.4 Рекомендацій перед приєднанням вільних та умовно-вільних зразків до матеріалів справи орган (особа), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), повинен(на) пред'явити їх особі, яка підлягає ідентифікації, а потім позначити кожний зразок, тобто вказати, що це вільний зразок почерку (підпису) певної особи (указати її прізвище, ім'я, по батькові), та посвідчити це своїм підписом.

У разі неможливості пред'явити зазначені зразки (смерть виконавця, від'їзд тощо) як зразки, слід надавати документи або інші папери, на яких рукописні тексти (підписи) достовірно виконані особою, щодо якої ставиться питання з ідентифікації її як виконавця досліджуваного рукопису (наприклад, заяву про отримання паспорта (форма № 1), паспорт, різного роду посвідчення, на яких є власноручний підпис, тощо).

Також п. 11 постанови Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 1997 року

№ 8 «Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах» судам роз'яснено, що повторна експертиза призначається, коли є сумніви у правильності висновку експерта, пов'язані з його недостатньою обґрунтованістю чи з тим, що він суперечить іншим матеріалам справи, а також за наявності істотного порушення процесуальних норм, які регламентують порядок призначення і проведення експертизи. Істотними можуть визнаватися, зокрема, порушення, які призвели до обмеження прав обвинуваченого чи інших осіб.

Відповідно до ч. 1 ст. 146 ЦПК України у разі ухилення особи, яка бере участь у справі, від подання експертам необхідних матеріалів, документів або від іншої участі в експертизі, якщо без цього провести експертизу неможливо, суд залежно від того, хто із цих осіб ухиляється, а також яке для них ця експертиза має значення, може визнати факт, для з'ясування якого експертиза була призначена, або відмовити у його визнанні.

Незважаючи на чітке формулювання порядку дослідження та оцінки письмових доказів, судова практика є неоднозначною.

Так, Рішенням Київського районного суду м. Харкова від 20 травня 2015 року позов ПАТ «Мегабанк» про стягнення заборгованості за договором позики задоволено. Стягнуто з Особи_1, як солідарного боржника за договором поруки № 67-526-П-1 від 13 травня 2009 року, на користь ПАТ «Мегабанк» заборгованість за кредитним договором № 136ПВ/2006 від 15 травня 2006 року станом на 10 квітня 2015 року в розмірі 636 630, 97 доларів США та 3 603 757,71 грн, що складається із: залишку кредиту в розмірі 600 976,39 доларів США; залишку нарахованих та несплачених процентів за користування кредитом у розмірі 35 654,58 доларів США; суми штрафів у розмірі 3 603 757,71 грн. Вирішено питання про розподіл судових витрат. У ході судового розгляду справи відповідач ОСОБА_1 заявив клопотання про призначення судової почеркознавчої та технічної експертизи, посилаючись на те, що надані до позову копії договору поруки № 67-526-П-1 від 13.05.2009 та додаткової угоди до зазначеного договору поруки від 13.04.2011 ним не уклалися та підписи під ними він не вчиняв. Ухвалою від 20.03.2014 було призначено судову почеркознавчу та технічну експертизу, проведення яких доручено експертам ХНДІСЕ ім. Бокаріуса, провадження у справі було зупинено. Повідомленнями від 13.03.2015 та 19.03.2015 судові експерти повідомили суд про неможливість надання висновку [9].

Неможливість надання експертного висновку було зумовлено саме ненаданням

банком оригіналів документів для дослідження. Ухвалою Київського районного суду м. Харкова від 01.07.2014 витребувано з Публічного акціонерного товариства «МЕГАБАНК» перелік таких документів: оригіналів Договору поруки № 67-526-П-1 від 13.05.2009; Додаткової угоди до договору поруки № 67-526-П-1 від 13.05.2009, датованої 13.04.2011; експериментальних зразків відтисків круглих печаток: «Україна * місто Харків * № 09804119 * ВІДКРИТЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО МЕГАБАНК» та «Україна * місто Харків * ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО МЕГАБАНК № 09804119» не менше ніж 15-20 відтисків печатки з різним ступенем надавлювання на кліше печатки; вільних зразків відтиску круглої печатки: «Україна * місто Харків * № 09804119 * ВІДКРИТЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО МЕГАБАНК», нанесених на різних документах у період часу з 01.05.2009 по час надання до суду досліджуваних документів або дії печатки, не менше 10-15 документів за кожний місяць вищевказаного періоду часу з різними датами і чіткими відтисками печатки, у тому числі 2-3 документи з датою 13.05.2009; вільних зразків відтиску круглої печатки: «Україна * місто Харків * ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО МЕГАБАНК № 09804119», нанесених на різних документах у період часу з 01.04.2011 по час надання до суду досліджуваних документів або дії печатки, не менше 10-15 документів за кожний місяць вищевказаного періоду часу з різними датами і чіткими відтисками печатки, у тому числі 2-3 документи з датою 13.04.2011 [10]. Крім того, ухвалою Київського районного суду м. Харкова від 29.09.2014 на виконання клопотання експерта для проведення судової почеркознавчої та технічної експертизи зобов'язано надати сторонам оригінали Договору поруки № 67-526-П-1 від 13.05.2009 та Додаткової угоди до договору поруки № 67-526-П-1 від 13.05.2009, датованої 13.04.2011; на виконання клопотання експерта для проведення судової почеркознавчої та технічної експертизи ПАТ «МЕГАБАНК» зобов'язано надати експериментальні зразки відтисків круглих печаток: «Україна * місто Харків * № 09804119 * ВІДКРИТЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО МЕГАБАНК» та «Україна * місто Харків * ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО МЕГАБАНК № 09804119» не менше ніж 15-20 відтисків печатки з різним ступенем надавлювання на кліше печатки; вільні зразки відтиску круглої печатки: «Україна * місто Харків * № 09804119 * ВІДКРИТЕ АКЦІОНЕРНЕ

ТОВАРИСТВО МЕГАБАНК», нанесені на різних документах в період часу з 01.05.2009 по час надання до суду досліджуваних документів або дії печатки, не менше 10-15 документів за кожний місяць вищевказаного періоду часу з різними датами і чіткими відтисками печатки, у тому числі 2-3 документи з датою 13.05.2009; вільні зразки відтиску круглої печатки: «Україна * місто Харків * ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО МЕГАБАНК № 09804119», нанесені на різних документах в період часу з 01.04.2011 по час надання до суду досліджуваних документів або дії печатки, не менше 10-15 документів за кожний місяць вищевказаного періоду часу з різними датами і чіткими відтисками печатки, у тому числі 2-3 документи з датою 13.04.2011 [11].

Незважаючи на обов'язковість рішення суду, позивач по справі не виконав вказані вимоги суду. Таким чином, всупереч чинному законодавству, Київський районний суд м. Харкова у своєму рішенні зазначає, що обставини, викладені в письмових запереченнях представників відповідачів, на які вони посилаються на обґрунтування своїх заперечень, а також посилання представника відповідача ОСОБА_1 на ухилення банку від проведення експертизи не знайшли свого підтвердження в ході судового розгляду, оскільки банком було надано письмові пояснення про неможливість надання додаткових матеріалів для її проведення. При зверненні до суду позивачем було надано завірену копію кредитного договору № 136ПВ/2006 від 15.05.2006, договір поруки № 67-526-П-1 від 13.05.2009, розрахунок заборгованості, а також надано для огляду оригінал договору поруки. Даний висновок суду суперечить обставинам справи, оскільки оригінали письмових доказів нібито надавалися для огляду, а виконати ухвалу про їх витребування не вдалось можливим. Дані факти можуть свідчити про упередженість суду та відмову виконання вимог чинного цивільного процесуального законодавства.

Дане рішення Київського районного суду м. Харкова від 20.05.2015 було залишено без змін Ухвалою апеляційного суду Харківської області від 15 червня 2015 року. Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 20.12.2015 касаційну скаргу Особи_1 в частині стягнення грошових коштів за договором поруки залишено без задоволення [12; 13].

На протривагу зазначає судовій практиці, заслуговують уваги інші приклади розгляду цивільних справ щодо порядку дослідження та оцінки письмових доказів.

Так, в ухвалі Колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалі-

зованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 02.12.2015 по цивільній справі за позовом публічного акціонерного товариства комерційного банку «ПриватБанк» до ОСОБА_3 про стягнення заборгованості, за касаційною скаргою представника ОСОБА_3 – ОСОБА_4 на заочне рішення Голосіївського районного суду м. Києва від 06 травня 2014 року та рішення апеляційного суду м. Києва від 09 червня 2015 року зазначено такі аргументи. Задовольняючи клопотання про призначення почеркознавчої експертизи, апеляційний суд не звернув уваги на те, що для проведення почеркознавчих досліджень рукописних записів та підписів надаються оригінали документів, що передбачено Методичними рекомендаціями з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженими наказом Міністерства юстиції України від 08 жовтня 1998 року у редакції наказу від 26 грудня 2012 року. При цьому апеляційним судом було відхилено клопотання представника відповідача про призначення судово-економічної експертизи з посиланням на ненадання документів, на підставі яких має проводитись відповідна експертиза. Беручи до уваги те, що відповідач заперечує факт укладення генеральної угоди про реструктуризацію заборгованості, тим самим оспорує суму кредитної заборгованості, яка виникла як на підставі анкети-заяви, так і на підставі генеральної угоди, суди дійшли передчасного висновку про задоволення позову, оскільки, лише встановивши факт підписання відповідачем вказаної угоди, можливо правильно визначити суму кредитної заборгованості. Разом із тим, встановивши факт непідписання відповідачем цієї угоди, апеляційний суд дійшов висновку про відсутність підстав для стягнення пені, передбаченої генеральною угодою, однак стягнув решту кредитної заборгованості, вказаної банком у позовній заяві. При цьому суд апеляційної інстанції, всупереч вимогам статей 212–14, 303 ЦПК України, не перевірів обґрунтованого розрахунку заборгованості, оскільки в матеріалах справи відсутня належним чином завірена копія договору генеральної угоди про реструктуризацію заборгованості, отже, судом не досліджувалась.

Ухвалюючи оскаржувані судові рішення, суди попередніх інстанцій на порушення вимог ст. 212 ЦПК України вищезазначених вимог закону до уваги не взяли, належним чином аргументів сторін не перевірили, не врахували вимоги ч. 4 ст. 60, статей 57, 212 ЦПК України про те, що рішення суду не може ґрунтуватись на припущеннях, а всі

докази оцінюються у сукупності і жоден з них не має для суду наперед встановленого значення. При цьому, відхиляючи одні докази і беручи за основу інші, суд має дати оцінку всіх доказів у сукупності, що судами зроблено не було. За таких обставин колегія суддів дійшла висновку, що касаційна скарга частково підлягає задоволенню, а ухвалені у справі судові рішення – скасуванню з направленням справи на новий розгляд до суду першої інстанції з підстав, передбачених ст. 338 ЦПК України [14].

Важливість етапу дослідження доказів для оцінки доказів полягає в тому, що забезпечується формування внутрішнього переконання суддів одразу з моменту надходження справи до суду і прийняття доказів. На етапі дослідження доказів, у процесі детального аналізу кожного з них у суду є можливість оцінити докази у своїй сукупності та порівняти їх [15, с. 22-23].

Слід звернути увагу на важливість вмотивованого рішення суду, а також вираженої в ньому оцінки доказів відповідно до визначених критеріїв, оскільки належна оцінка судом наявних у справі доказів є однією з гарантій права особи на справедливий судовий розгляд, закріпленого, зокрема, в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ст. 6). Роль мотивованого судового рішення полягає в тому, що воно свідчить про те, що судом були досліджені всі надані докази і аргументи сторін. Європейський суд з прав людини у справі Ruiz Torija v. Spain (9 December 1994) дійшов висновку, що хоч суд і не повинен надавати відповідь на кожен аргумент сторони, проте судовий розгляд не можна вважати справедливим, якщо суд залишив без уваги ключові докази – вирішальні з точки зору фінального рішення суду [17, р. 29-30].

Отже, у разі очевидного ігнорування судом наданих стороною процесу доказів і не наведення аргументів щодо його прийняття чи неприйняття в мотивувальній частині судового рішення матиме місце порушення права на справедливий розгляд. Таким чином, оцінка доказів є завершальною стадією процесу доказування у цивільному процесі і являє собою розумову діяльність судді чи колегії суддів, що будується на низці внутрішніх і зовнішніх критеріїв та спрямована на аналіз наданих доказів на предмет їх належності, допустимості, достовірності та достатності для формування висновків суду, що відображаються у судовому рішенні. Фактично формування внутрішнього переконання суду відбувається з початком процесу доказування під час розгляду цивільної справи.

Список використаних джерел:

1. Бобрик В. І. Письмове провадження як форма оптимізації цивільного і господарського судочинства / В. І. Бобрик // Науковий вісник Міжнародн. гуманітарного ун-ту. – 2014. – № 11. – С. 4–7. – (Серія: Юриспруденція).
2. Андрійцьо В. Д. Теоретичні проблеми доказування в цивільному судочинстві України : монографія / В. Д. Андрійцьо. – Ужгород, 2014. – 410 с.
3. Треушников М. К. Судебные доказательства / М. К. Треушников. – М. : ОАО «Издательский дом «Городец», 2004. – 272 с.
4. Коваленко А. Г. Институт доказывания в гражданском и арбитражном судопроизводстве / А. Г. Коваленко. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : НОРМА, 2004. – 251 с.
5. Притузова В. А. Заключение эксперта как доказательство в уголовном процессе / В. А. Притузова / – М. : Юрид. лит., 1959. – 162 с.
6. Ульянова Л. Т. Оценка доказательств судом первой инстанции / Л. Т. Ульянова / – М. : Госюриздат, 1959. – 168 с.
7. Белкин А. Р. Теория доказывания в уголовном судопроизводстве / А. Р. Белкин / – М. : Норма, 2007. – 528 с.
8. Феннич В. П. Цивільний процес : Конспект лекцій : навчальний посібник / В.П. Феннич. – Ужгород : Видавництво Закарпатського державного університету, 2005. – Частина 1. – 130 с.
9. Рішення Київського районного суду м. Харкова від 20.05.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/44273355>.
10. Ухвала Київського районного суду м. Харкова від 01.07.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/39666286>.
11. Ухвала Київського районного суду м. Харкова від 29.09.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/42813739>.
12. Ухвала апеляційного суду Харківської області від 15.06.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/45078759>.
13. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 16.12.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/54630418>.
14. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 02.12.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/54360855>.
15. Леонтьев С. А. Процесс формирования внутреннего убеждения у судьи / С. А. Леонтьев // Адвокат. – 2010. – № 7. – С. 21–26.
16. HUDOC. European Court of Human Rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hudoc.echr.coe.int/rus>

Статья посвящена исследованию и оценке письменных доказательств в гражданском процессе. Определение границ правового регулирования исследования и оценки доказательств является важным ввиду того, что последняя является процессом, который происходит прежде всего в сознании судьи, а следовательно, является внутренним процессом, исключает возможность его детальной законодательной регламентации, которая присуща другим институтам гражданского процесса.

Ключевые слова: исследование доказательств, оценка доказательств, процесс доказывания, письменные доказательства.

This article is devoted to the research and evaluation of written evidence in civil proceedings. Delimitation of the legal regulation of exploration and evaluation of evidence arises due to the fact that the latter is a process that occurs primarily in the minds of judges, and therefore is an internal process that eliminates the possibility of detailed legislative regulation, which is inherent in other institutions of civil process.

Key words: research evidence, assessment of evidence, process of evidence written evidence.

